Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

25.02.2019

Maa- ja metsätalousvaliokunta tiistai 26.02.2019 klo 10:00 / LA 29/2016 vp / Asiantuntijapyyntö/ elintarvikeylitarkastaja Minna Huttunen, puh. 0295 162 384

Lakialoite LA29/2016 vp
Lakialoitteessa (LA 29/2016 vp) esitetään säädettäväksi kunnallisia toimipisteitä, kauppoja, leipomoita ja vastaavia tuotteita myyviä yrityksiä koskeva ehdollinen jakeluvelvoite, joka velvoittaisi tahot luovuttamaan syömäkelpoiset, myynnistä tai käytöstä poistetut elintarvikkeet voittoa tavoittelemattomien kolmansien osapuolien (ruoka-aputoimijoiden) käyttöön tai asettamaan kyseiset elintarvikkeet itse jaettavaksi.

Maa- ja metsätalousministeriö teetti Luonnonvarakeskuksella (LUKE) selvityksen lakialoitteen valvontaan ja toimeenpanoon liittyvistä kustannuksista, sekä lakialoitteen vaikutuksesta ruokahävikkiin ja –lahjoituksiin (Liite 1). Lakialoitteen toimijoille aiheuttamat kustannukset arvioitiin merkittäviksi. Myös Evira (nyk. Ruokavirasto) arvioi jakeluvelvoitteen aiheuttavan lisää kustannuksia. Luovutusvelvoitteen asettaminen ei yksin johda ruokalahjoitusten lisäämiseen ja hävikin vähentämiseen. **Ruokalahjoitusten lisäämisessä ei ole ongelmana toimijoiden halukkuuden puute tehdä ruokalahjoituksia, vaan ruoka-aputoimijoiden vähyys ja toimijoiden resurssien puutteellisuus**, eli kuinka lahjoitusten vastaanottajat kykenevät noutamaan ja jakamaan luovutukset ja että kaikki tämä tapahtuu turvallisesti. Ruoan jakamista suoraan myymälöistä (kaupat, leipomot, kunnalliset ravitsemispalvelut) pidettiin monella tavalla ongelmallisena, eikä sitä siis kannatettu.

Ruoka-avun kehittämiseksi ehdotettiin:
- keskitettyjä ratkaisuja (esimerkkinä Vantaan yhteinen pöytä)
- lisäresursseja ruoka-apuun
- hävikin hallintaa ennakoimalla menekkiä paremmin
- lisäksi arvolisäveron tulkintaan kaivattiin selkeyttä

Tiivistettynä lakialoitetta arvioineen raportin päänäkökulmat:
- Kaupan kustannukset nousevat, erityisesti pienten kauppojen, ja siirtyvät kuluttajahintoihin.
- Leipomoiden lahjoitukset eivät lisääntyisi, mutta pienimpiä leipomoita voi kaatua. Leivän ja leipomotuotteiden tarjonta voi yksipuolistua Suomessa.
- Kunnallisissa ravitsemispalveluissa on potentiaalia vähentää hävikkiä ja lakialoite lisäisi lahjoituksia.
- Elintarvikevalvonnalle syntyy lisäkuluja jakeluvelvoitteen valvomisesta, lahjoitusten lisäämisestä ei synny valvontakuluja.
- Vastaanottavat tahot (hyväntekeväisyysjärjestöt) jakavat tehokkaasti suuria määriä ruokaa ja toimivat kapasiteetin ylärajoilla. Enempää ruokaa ei pystytä ilman merkittäviä lisäresursseja hakemaan eikä jakamaan.
- Byrokratiaa ei tulisi lisätä. Byrokratian purkaminen on ollut hallitusohjelman tavoitteena.

Lex Foodwaste –hanke, lainsäädännön kehittäminen
Ruokahävikin vähentäminen koko ruokaketjussa, on olennainen osa kestävää ruokajärjestelmää. Lainsäädännön kehittäminen ja byrokratian purkaminen hävikin minimoimiseksi on yksi mahdollinen toimenpide. Lex Foodwaste -hankkeessa (Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta 23/2018) on arvioitu nykyistä lainsäädäntöä siitä näkökulmasta, miten se tällä hetkellä mahdollisesti estää tai hankaloittaa ruokahävikin ennaltaehkäisemistä, ruokahävikin vähentämistä tai ruoan uudelleen jakamista. Hankkeen tuloksista tehty policy brief kiteyttää, että lainsäädäntöä kehittämällä voidaan vähentää ruokahävikkiä (Liite 2)

Nykyisellään lainsäädäntö aiheuttaa ruokahävikkiä. Taustalla olevia syitä ovat pakkausmerkintöihin ja säilytyslämpötiloihin liittyvät vaatimukset, jotka nousivat esille elintarviketeollisuuden, ravitsemispalveluiden ja vähittäiskaupan esityksissä. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin ruokaketjun osiin kohdistuvia lainsäädännön kehittämistarpeita seuraavasti: eläintuotannossa ketjuinformaation teurastamoille toimittamisen aikarajat, kasvintuotannossa kauppakelpoisuusvaatimusten mukainen luokittelu, ravintolasektorilla tarjolla olleen itsepalvelulinjastoruoan jäähdyttämismahdollisuuteen liittyvät määräykset sekä rehunkäytön osalta eläinten luokittelusta johtuvat rehunkäytön rajoitukset ja vaatimus rekisteröityä rehualan toimijaksi. Lisäksi ei varsinaisesti lainsäädäntöön,

mutta sen valvontaan liittyvänä merkittävänä ja koko ruokaketjua koskettavana tekijänä esitettiin elintarviketurvallisuuden lainmukaisuuden valvonnan yhdenmukaistaminen ja selkeyttäminen. Keskusteluun tuotiin myös muita, ei-lainsäädännöllisiä ruokahävikkiin vaikuttavia tekijöitä.

Jätelainsäädäntö, kansallinen hävikin mittaaminen ja tiekartta hävikin vähentämiseksi
Lainsäädäntöä kehittämällä voidaan vähentää ruokahävikkiä. Osana EU:n kiertotalouspakettia uudistetaan myös jätelainsäädäntöä. Jätedirektiivissä (2018/851) resitaali 31 esittää, että jäsenvaltioiden tulee pyrkiä vähentämään elintarvikejätteen määrää 30 prosentilla vuoteen 2025 mennessä ja 50 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Artikla 9(6) esittää, että komission tulee vuoden 2023 loppuun mennessä tarkastella mahdollisuutta asettaa elintarvikejätteen vähentämistä vuoteen 2030 koskeva unioninlaajuinen tavoite. Jäsenvaltioiden on seurattava vuosittain elintarvikejätteen määrää. Ensimmäinen raportti vuodelta 2020. **Suomessa on käynnistynyt vuonna 2018 Ruokahävikin seuranta ja tiekartta -hanke, jossa kerätään tieto syntyvästä ruokajätteestä ja laaditaan tiekartta ruokahävikin vähentämiseksi.** Hankkeen toteuttaa Luke ja hankkeessa ovat mukana maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Elintarviketeollisuusliitto, Päivittäistavarayhdistys ja Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, sekä niiden jäsenyrityksiä.

Vapaaehtoiset keinot
Lainsäädännön lisäksi on tärkeä hyödyntää vapaaehtoisuuteen perustuvat keinot ruokahävikin vähentämistoimissa. Elintarvikealan materiaalitehokkuuden sitoumus, joka julkistettiin helmikuussa 2019 (8.2.2019) on tällainen vapaaehtoinen toimintamalli. Sitoumustoiminnan onnistunut toimeenpano edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä ja parantaa samalla yritysten kannattavuutta, resurssien tehokkaamman käytön ansiosta. Sitoumuksen voi tehdä esimerkiksi yrityksen ruokahävikkiä vähentävistä toimista. Sitoumuksilla toteutetaan myös YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman, Agenda2030, toimeenpanoa. Sitoumuksen vuosille 2019–2021 ovat allekirjoittaneet maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä ympäristöministeriö yhdessä Elintarviketeollisuusliitto ry:n, Päivittäistavarakauppa ry:n ja Suomen Pakkausyhdistys ry:n kanssa.

Liitteet:
Liite 1 Lakialoitteesta (LA 29/2016 2016) tehty selvitys
Liite 2 Lex Food waste policy brief

Lisää tietoa:
Lex food waste –hankkeen loppuraportti https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=25005
Ruokahävikin seuranta ja tiekartta –hankkeesta: https://www.luke.fi/uutiset/eu-alkaa-kerata-tietoa-ruokajatteesta-suomessa-seurannan-kehittaminen-jo-vauhdissa/
Elintarvikealan materiaalitehokkuuden sitoumuksesta: https://www.motiva.fi/ratkaisut/materiaalitehokkuus/materiaalitehokkuuden_sitoumukset/elintarvikealan_sitoumus